

ANADOLU YAKASININ İLK SANAI TESİSLERİNDEN BİRİ

KUZGUNCUK GAZHANESİ VE ÜSKÜDAR

Dünyamızın insana ev sahipliğinin mazisi, şimdiki bilgilerimizle binlerce yıllık bir tarihe sahip görünüyor. Yeryüzünde kentleşme insan ile başlamıştır. Kendini yeryüzünü imar etmekle sorumlu addeden insanoğlu hiç şüphesiz ilk ortaya koyduğu eser barınma mekânlarıdır. İnsanlığın

barınma mekanlarını geliştirdikten bir sonraki gayreti; barınma mekanlarının içini geceleri gündüz

gibi aydınlatma ve gündüz gibi yaşama girişimleri insanlığın ortak çabaları arasında olmuştur.

Zaman içerisinde bu barınma mekânlarını geliştirerek düzenli kentleri meydana getirmişlerdir.

Dünyamızda gelişen kent ve şehirlerimizin cadde ve sokaklarının aydınlatılması için bir çok bilim adamı deneyler yapmış, icatlar geliştirmiştir. Değişik yöntemler uygulanarak sokak aydınlatması yapılmaya gayret gösterilmiştir. Bu günde hala kullandığımız cadde ve sokak aydınlatması yöntemi

19. yüzyılın başında havagazının gelişiminin tamamlanmasıyla birlikte İngiliz Murdock sağlamıştır.

Londra'da tesis edilen fabrikadan elde edilen havagazı ile ilk olarak 1812 yılında Londra sokakları

aydınlatılmıştır. İlk büyük Havagazı şirketi 1812 yılında Londra'da kurulan Gas Light and Coke Co'dur. (1)

1810'lu yıllar havagazı ile aydınlanma için bir dönüm noktası olmuş ve mesela ABD'nin

Baltimore şehrinde bir sokak 1817 yılında gaz ile aydınlatılmıştı. Yine Belçika'nın başkenti

Brüksel'de bu aydınlanma usulünün Place de la Monnaie ve Rue Neuve'de açılışı 24 Ağustos

1819 tarihinde gerçekleşti. İleriki yıllarda da bu girişimlerin devam ettiği görülmektedir. Kralın

desteklediği Lebon'un hanımının şirketine rağmen, Avrupa'nın en gözde şehirlerinden Paris bu kervana gecikmeli olarak dahil oldu ve havagazı kullanılarak ilk defa 1829 yılında bir sokak aydınlatıldı. Almanlar da bu konuda geç kalmışlardı; Berlin şehrinin havagazı ile aydınlatılması girişimi ancak 1826'dan sonra başlamıştı, ancak bu usulle şehri aydınlatma 1960 yılına kadar devam edegelmişti. Belçika'nın Gand şehri 1827'de, Fontaine-l'Evêque şehri 1834'te, Louvain, Tournai ve Charleroi şehirleri 1835 ve Namur şehri ise 1835'te havagazı ile aydınlatılmaya başlayan

şehirlerdendir.(2)

Osmanlı Devleti ve medeniyetler başkenti, Kayser-i zemin İstanbul, 1850'lerden sonra Şehremaneti'nin teşkili ile birlikte modern şehir kültüründen faydalanmanın yollarına gidilmiştir. İstanbul'da ilk kent planlama nizamnameleri çıkarılmış, ilk imar planı hazırlanmış, intizam-ı şehir komisyonu ve ıslahat-ı turuk komisyonu kurulmuş, yollar yapılmaya, cadde ve sokaklar aydınlatılmaya başlanmıştır.

Bu dönemde sokakların aydınlatılmasının medeniyet eseri olduğu belirtilerek dükkanların

önlerine kandil asılması gereği ortaya çıkmıştır. İsteyenler evlerinin önüne de kandil asabileceklerdi.

Takip eden zamanda Meclis-i Vala-i Ahkam-ı Adliye kararı üzerine hali vakti yerinde olan kişiler hane ve yalılarının önlerinde yıl boyunca kandil yakmaya mecbur tutulmuşlardı. Halk içinden bu durumu benimseyenler hükümet nezdinde takdir görüyorlardı. Böylece sokaklarda kandil ve fener

yakılması yaygınlaştı. (3)

İstanbul'da modern şehirciliğin ölçülerinden olan cadde-sokak ve iç mekan aydınlatılmasının ilk örneğini 1856 yılında Dolmabahçe Sarayı için tesis edilen ve kullanıma sunulan Dolmabahçe

Gazhanesi oluşturmaktadır. Sultan Abdülmecid Dolmabahçe Sarayı'nı inşa ettirirken buranın

Avrupa'daki saraylar gibi gazla aydınlatılması için bu saraya yakın bir yerde bir gazhane

kurulmasını istedi. Bu maksatla saray ahırlarının bulunduğu yerin arakasındaki alanda bir gazhane

inşa edilmiştir. Saraya yakın olduğu için de Dolmabahçe Gazhanesi adıyla tanındı. Dolmabahçe

Gazhanesi'nin inşası sarayla birlikte 1853 yılında tamamlandı, 07 Haziran 1856 tarihinde resmi

törenle hizmete girdi ve sarayın aydınlatılması için gerekli havagazı Osmanlı Devleti sınırları içinde

ilk defa burada üretildi ve Dolmabahçe Sarayı modern ölçülerde havagazı ile aydınlatıldı..(4)
Daha

sonra gazhanenin üretim fazlası gazı ile Galata, Pera, Yüksek Kaldırım, Cadde-i Kebir,(5)
Pangaltı,

Fındıklı, Beşiktaş, Tophane-i amire, Talimhane ve Saraçhane'ye kadar olan bölge havagazı fenerleri

döşenerek aydınlatılmıştır.(6)

Kuzguncuk Gazhanesi'nin İlk Kuruluşu

Modern ve çağdaş belediyeçiliğin önceliklerinden olan cadde sokak ve tarihi mekanların

geceleri aydınlatılması girişimi Anadolu yakasında ilk defa Üsküdar Kuzguncuk gazhanesinin
1865

yılında tesis edilmesi ile gerçekleşmiştir.

Dünyada modern belediyeçilik ölçülerinden sayılan sokak aydınlatması, İstanbul'un

şehircilik kültürü açısından bakıldığında ilk defa 1856 yılında Beyoğlu semtinde, ikinci kez ise
1865

yılında Üsküdar'da gerçekleşmiştir. Üsküdar'a, Osmanlı Devleti şehircilik ve belediyeçilik kültürü

açısından bakıldığında Beyoğlu ve İzmir'den sonra aydınlatmada çağdaş belediyeçilik anlayışını

geliştiren üçüncü semtimizdir.

Üsküdar bütün bu önceliği sınırları içindeki Beylerbeyi semtine yaptırılan saraya borçludur.

Günümüz Beylerbeyi Sarayının bulunduğu alanda daha önceden bulunan yapılar, 1851'de çıkan yangında hasar görmüştü. Bunu bir uğursuzluk sayan Sultan Abdülmecid artık burada ikamet etmemiş, saray bir süre metruk kalmıştır. Abdülmecid'den sonra tahta çıkan Sultan Abdülaziz (1861-

1876) tarafından bugünkü Beylerbeyi Sarayı, Sermimar-ı Devlet olan Sarkis Balyan ve kardeşi Agop

Balyan tarafından yeniden yapılmıştır. Sarayın yapımı 1864'de tamamlanmış, 21 Nisan 1865 yılında

Sultan Abdülaziz, Beylerbeyi Camiindeki Cuma namazı sonrasında yeni saraya törenle gelmiştir.(7)

İstanbul'un Anadolu yakasının ilk sanai tesislerinden biri olan Gazhane İnşası 1862'de

başlayıp 1865 yılında tamamlanan ve Sultan Abdülaziz tarafından yaptırılmış olan Beylerbeyi

Sarayının modern ölçülerde aydınlatılabilmesi için Kuzguncuk Baba Nakkaş Sokak'ta (bugün

Gazhane Sok. olarak geçiyor) Kuzguncuk Gazhanesi tesis edilerek maden kömüründen elde edilen

gaz ile Beylerbeyi Sarayı Anadolu yakasının ilk modern ölçülerde aydınlatılan mekanı olmuştur. (8)

Kuzguncuk Gazhanesi tesis edilirken makine ve ekipmanların bulunduğu fabrikanın aslını

teşkil eden bir ana bina, idari birimlerin ve yönetim merkezinin bulunduğu yardımcı bina ve gazın

depolanması ve ayrıştırılmasını sağlayan orta ölçekli iki adet gazometre tesislerinden oluşmaktaydı.

Gazhane fabrikası, gaz elde etmeye yarayan maden kömürü, işlendikten sonraki kömür tozları

ve küllerinin ve kadranın depolandığı geniş bir depo alanından oluşan 10 dönümlük bir arazide

kurulmuştur.

Endüstri tarihimizin ve Anadolu yakasının ilk sanai tesislerinden biri olan Kuzguncuk

Gazhane'sinde Beylerbeyi Sarayı'nın aydınlatılması ve ısıtılmasından sonra artan üretim fazlası

havagazı ile ilk olarak sokak aydınlatmasının gazhaneye yakınlığından dolayı Kuzguncuk semtinde

olması muhtemeldir. Daha sonra Beylerbeyi semti ve Tüneli, İcadiye, Üsküdar Meydanı, Abdullah

Ağa, Küplüce, Burhaniye ve Fıstıklı semtlerinin sokakları aydınlatılmıştır. Bu aydınlatma diğer

yerlerde olduğu gibi, sokakların muhtelif yerlerine yerleştirilmiş fenerler vasıtası ile yapılmaktaydı.

Kuzguncuk Gazhanesi'nin Dünü

Beylerbeyi Sarayı Kuzguncuk Gazhanesi, 1862'de bir Fransız Gaz Şirketi tarafından

Kuzguncuk Baba Nakkaş Sokak'ta inşa edilmeye başlanıp, 1864 yılında tesis tamamlandı.

Gazhanenin konum olarak Kuzguncuk Baba Nakkaş Sokağında inşa edilmesinin sebebi Beylerbeyi

Sarayı'na çok uzak olmaması ve Gazhanede kullanılacak olan maden kömürünün küçük gemi ve

mavnalarla boğaz kıyısına getirilecek olması muhtemeldir.

Anadolu yakasının ve Üsküdar'ın ilk modern sanai tesislerinden biri olarak 1892 yılına kadar

düzenli olarak gaz üretmeye başladı. 1892 yılında fiilen hizmete giren Kadıköy Gazhanesi 06 Ocak

1892 tarihinde kurulan Üsküdar-Kadıköy Gaz Şirket-i Tenviriyesi adıyla Kadıköy Gazhanesi'nin

Üsküdar'a havagazı sağlamasından dolayı ve teknolojisinin eskimesinden ötürü ve ayrıca 1920'li

yıllarda Anadolu yakasında elektriğin yaygınlaşması neticesinde işlevini yavaş yavaş

tamamlamış

bulunmaktaydı. 76 yıl kesintisiz hizmet veren gazhanenin üretimi 1940 yılında durduruldu.
Endüstri

tarihimizin ilk sanai tesislerinden biri olan Kuzguncuk Gazhane'sinin kullanıma elverişli makine
ve metal bölümleri itina ile yerinden sökülerek Kadıköy Gazhanesi'ne kullanılmak üzere taşındı.

Bu tarihte 10 dönüm arazide kurulu Kuzguncuk Gazhanesi'nin ana ve yardımcı binalarının
zamana

direnebilen taş duvarları ile gazometre havuzları, Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından, Beylerbeyi
Sarayı'nın müştemilatı olarak değerlendirilerek, birinci sınıf tarihi eser olarak kayda alındı.(9)

1940 ile 1992 yılları arasındaki gazhanenin akıbeti tam olarak bilinmemekle birlikte, Kuzguncuk

halkından edinilen bilgiye göre gazhane kapatıldıktan bir müddet sonra burada mantar çiftliği

kurulmuş ve uzun süre mantar üretilmiştir. Asıl hayret uyandıran ise; daha sonra yakın zamana
kadar

buranın domuz üretim çiftliği olarak kullanılmış olmasıdır.

Nakkaştepe'deki KuzguncukGazhanesi, 1992 yılına kadar Milli Emlak'ın arazisi olarak

sadece kayıtlarda yaşadı. Hatta doksanlı yıllarda tesisi bulmak isteyenler, belediyenin nazım

planlarında bile böyle bir yapıya rastlayamıyordu.

TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı bünyesinde yer alan Beylerbeyi Sarayı Kuzguncuk

Gazhanesi'nin bulunduğu Nakkaştepe/Kuzguncuk'taki 10 dönümlük arazi, 1992 yılında
Mülkiyeliler

Birliği İstanbul Şubesi tarafından 49 yıllığına Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nden kiralanmıştır.

1992 yılında Mülkiyeliler üzerindeki 29 gecekondun ile birlikte araziye Milli Emlak Genel

Müdürlüğü'nden devraldı. Üst tarafında askeriye'nin de bir parseli olan arazideki 29 gecekondun

boşaltılarak teker teker yıkıldı. Sonra gazhanenin rölöveleri çıkartılarak projelendirilmesine

geçildi.

Toplamı 2 bin 500 metrekareye varan üç blok kapalı alandan oluşan tesisin restorasyon projesini de

Mimar Gökhan Avcioğlu gerçekleştirdi.

Boğaziçi İmar Müdürlüğü, 3 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ve Üsküdar Belediyesi bünyesinde takip edilen ve dört yıl süren izin işlemlerinin ardından proje için onay verildi ve inşaaata başlandı. Kuzguncuk Gazhanesi'nin restorasyon projesi gerçekleştirilirken, Avusturya'daki Viyana Gazhanesi'nin yeniden kullanıma kazandırılmasında hakim anlayıştan etkilenilerek proje geliştirilmiştir. (10)

Türk sanayi tarihinin önemli bir aşamasını oluşturan Nakkaştepe'deki metruk Gazhane, bundan böyle 'gaz' yerine 'kültür' üretecek şekilde planlamaktadır. Mülkiyeliler Birliği İstanbul Şubesi'nin kültür merkezi olarak restore edeceği Gazhane'nin gazometre kuleleri ise kafeterya ve restoran olarak hizmet verecek.

Milli Emlak İdaresi'nden içinde Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 1. derecede tarihi eser olarak tescil ettiği Gazhane'nin kalıntılarının bulunduğu arazi Beylerbeyi Sarayı'nın bir parçası, hem de Türk endüstri tarihinin çok seçkin bir örneği durumundadır.(11)

Kuzguncuk Gazhanesi'nin Bugünü

Beylerbeyi Sarayı Gazhanesi Mülkiyeliler Birliği Kültürel ve Sosyal Tesisleri

ProjesiTBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı bünyesinde yer alan Beylerbeyi Sarayı Gazhanesi'nin

bulunduğu Nakkaştepe/Kuzguncuk'taki 10 dönümlük arazi, Mülkiyeliler Birliği İstanbul Şubesi tarafından 49 yıllığına Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nden kiralanmıştır. Tarihi değeri büyük olan

bu endüstriyel tesisi düşünce, kültür, sanat üreten bir merkeze dönüştürmek üzere gerekli tüm projeler Mülkiyeliler Birliğince hazırlanıp ilgili mercilere onaylatılmış ve inşaat ruhsatı alınmıştır. Bu proje gerçekleştiğinde, Mülkiyeliler, İstanbul'a bir kültür hazinesi kazandırmakla kalmayacak, ayrıca endüstriyel mirasımızın seçkin bir örneğini de ona yeni bir fonksiyon yükleyerek gelecek kuşaklara aktarmış olacaktır.

"Beylerbeyi Sarayı Gazhanesi Mülkiyeliler Birliği Kültürel ve Sosyal Tesisleri" Projesi,

1998 yılı Mayıs ayında Cumhurbaşkanlığının himayesi altına alınmıştır. Kültür Bakanlığı da projeyi

benimsemekte ve desteklemektedir.

Bu proje, Mülkiyelilere ve İstanbul'a sadece bir kültür ve sosyal tesis kazandırmaktan öte anlamlar taşıyor: Endüstriyel mirasımızın güzel bir örneği olan Beylerbeyi Sarayı Kuzguncuk Gazhanesi restore edilerek, gelecek kuşaklara aktarılacaktır.

İstanbul'un tarihi yapılarından biri olan Beylerbeyi Sarayı Gazhanesi, Kuzguncuk

Nakkaştepe'de Boğaziçi'ne açılan, yüzyıllık çınar, kayın, çam ağaçlarıyla kaplı bir vadide yer almaktadır. Gazhane binası 1862 yılında Beylerbeyi Sarayı'nın aydınlatılması ve ısıtılması için bir

Fransız şirketi'nce inşa edilmiştir. Daha sonra Kuzguncuk semtine de hizmet vermeye başlayan Gazhane, semte elektrik gelmesiyle 1940 yılında hizmetini durdurmuştur. 76 yıl kesintisiz hizmet

veren tesisin metal bölümleri sökülerek, Kadıköy Gazhanesi'ne taşınmış, geriye sadece taş duvarlar

kalmıştır.

Tarihi Kuzguncuk Gazhanesi'nin ana ve yardımcı binalarının zamana direnebilen taş

duvarları ile havuzları, Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından, Beylerbeyi Sarayı'nın müstemilatı olarak

değerlendirilmiş ve birinci sınıf tarihi eser olarak kayda alınmıştır. Daha sonra 10 dönümlük alan içinde yer alan Gazhane tesisleri, Milli Emlak Genel Müdürlüğü tarafından, Mülkiyeliler Birliği İstanbul Şubesi'ne 49 yıl için 1992 yılında kiralanmıştır.

Mülkiyeliler Birliği endüstriyel mirasımızın seçkin bir örneği olan Beylerbeyi Sarayı aydınlatma tesisi olan Kuzguncuk Gazhanesi'ni restore ederek, hem Mülkiyeliler'i hem İstanbullular'ı, kültürel ve sosyal hizmetler sunabilecek yeni bir tesise kavuşturmak çabası içinde bulunmaktadır. Böylelikle, bu tarihi sanayi binası yeniden eski görünümüne kavuşturularak gelecek

kuşaklara aktarılacak, ancak yeni fonksiyonlar üstlenerek bu kez sanayi ürünü değil, düşünce, kültür,

sanat ve sosyal hizmetler üretecektir.

Mevcut yapının temelleri ve duvarlarının restorasyonu ile ortaya çıkacak kapalı alanlarda,

konferans salonu, sergi ve seminer salonları, kitaplık, açık alanda ise spor ve rekreasyon bölümleri

planlanmıştır. Yapıların büyük ölçüde yıkık ve tahrip edilmiş olması, mevcut duvarların taş

işçiliğiyle onararak korunması ve yapı grubunun özgün temelleri üstünde gerçekleştirilecek özenli

bir restorasyonu gerekli kılmıştır.

Ayakta kalmış duvarlar olduğu gibi korunmuş, yapılan tamamlama işlemlerinde sonradan eklenen bölümlerin özgün yapıdan ayrılabilmesini sağlamak üzere, yeni malzeme ve teknikler kullanılmıştır. Bu şekilde eski ve yeni , bir zaman boyutu olarak da sergilenmektedir.

Yapının tuğla hatıllı duvarlarının taş örgüsü korunurken, gazometre kuleleri de özgün biçimine uygun, ancak bu kez çelik-cam karışımı olarak güncel teknolojiyle yükselecektir.

Kısaca, 150 yıllık geçmişi olan yapının restorasyonunda kural olarak mevcut yapılar özenle

korunmuş, özgün durumu bilinemeyen yapı grupları ise farklı ve güncel bir malzeme ve teknoloji ile

tamamlanmıştır.

Tesisin yaklaşık 2500 metrekare kapalı alanı planlanmaktadır. Restorasyon projesinde

bulunan tesisler şunlardır:

- Konferans Salonu: Ana binanın zemin ve bodrum katlarında 250 kişilik konferans salonu, fuaye hazırlık odaları gibi tamamlayıcı birimler bulunmaktadır.

- Sergi Salonları: Ana binanın üst katında iki adet çok amaçlı sergi salonu yer almaktadır.

- Lokanta ve Kafe: Eski gazometre kuleleri elik-cam bileřimiyle yeniden inşa edilmektedir.

Büyük kule lokanta, küçük kule ise kafe olarak hizmet verecektir.

- Seminer Odaları: Ana binanın üst katında 75 kişilik iki seminer salonu mevcuttur.

- Okuma salonu: Ana binanın uzantısında ekonomik ve sosyal konularda koleksiyona sahip kitaplık ve okuma salonu bulunacaktır.

- Gymnasium: Ek binanın bodrum katında spor ekipmanıyla donatılan bir gymnasium hizmet verecektir.

- Bahçe: Yürüyüş parkurları, tenis kortu, ocuk parkı, otopark ve dinlenme köşeleri planlanmıştır.

- Yüzme Havuzu: Bahçede kulelerin arka cephesinde yüzme havuzu ve hizmet birimleri yer alacaktır.

Tarihi miras değeriindeki Gazhane binalarını sosyal, kültürel ve sportif işlevlerle donatarak,

Çağdaş bir tesis ortaya çıkarmayı hedefleyen tasarım ve restorasyon çalışmaları, uzun soluklu süreç

içinde devam edecektir. (12)

Mehmet MAZAK, Araştırmacı-Yazar

DİPNOTLAR

1-“Havagazı”, Hayat Ansiklöbedisi, c.3, s.1489

2- Avrupa’da havagazı üretimi ve aydınlanmada kullanılması konusunda daha geniş bilgi için

bakınız: H. Barty-King, New Flame: How Gas changed the commercial, domestic and industrial life in Britain from 1783 to 1984 , Graphmitre, 1985; W. H. Malcom Peebles, Evolution of the Gas

Industry, Macmillan, London, 1980; Flora Tristan, London Journal, A Survey of London Life in the

1830s, George Prior, Publishers, London.

3-“İstanbul”, Yurt Ansiklöbedisi, s.4030

4-“Gazhaneler”, Dünden Bugüne İstanbul ansiklopedisi, III, 377.

5-Nur Akın, 19.yılın İkinci yarısında Galata ve Pera, İstanbul 1998, s.127-129

6-Başbakanlık Osmanlı Arşivi,Meclis-i Vala, nr.21204

7- Afife Batur, “Beylerbeyi Sarayı”, İstanbul Ansiklöbedisi, İstanbul 1994, c.2, s.206-210

8- Mehmet Rebii Hatemi Baraz, Beylerbeyi I, İstanbul 1994, s. 269-270.

9-Ayda KAYAR, “Uğruna Beste Yapılan Tesis Sonunda Bitiyor”, <http://arsiv2.hurriyet.com.tr/istanbul/turk/00/06/13/isthab/15ist.htm>

10 Tolga TANIŞ,” Beylerbeyi Gazhanesi”,

<http://arsiv.hurriyetim.com.tr/istanbul/turk/99/08/06/isthab/29ist.htm>

11-Pervin KAPLAN, “Gazhane Kültür Üretecek”, <http://www.radikal.com.tr/1999/03/30/turkiye/>

02gaz.html

12- <http://www.mulkiyeistanbul.org/html/proje.html>

* İstanbul'un ve dolayısı ile Üsküdar'ın aydınlatma ve ısıtılması ile ilgili tarihi bilgilere geniş olarak ulaşmak için bakınız: Mehmet MAZAK,"Osmanlı Üsküdar'ında Aydınlatma", I.Üsküdar Sempozyumu Mayıs 2003; Sertaç KAYSERİLİOĞLU-Mehmet MAZAK-Kadir KON, Osmanlı'dan Günümüze Havagazının Tarihçesi, İstanbul 1999,c.1, c.2, c.3.

Diger yazıları:

Aydınlatma Kültürü

- 1-Dersaadet Sokak Aydınlatmasında Havagazı (İstanbul 1999)
- 2-Osmanlı'da Bilinmeyen Bir Sanai Tesisi:Gazhaneler (Mimarlık Dergisi 1999)
- 3-Osmanlı Üsküdar'ında Aydınlatma (Üsküdar Sempozyumu 2003)
- 4-Anadolu Yakası'nın İlk Sanai Tesislerinden Biri: Kuzguncuk Gazhanesi ve Üsküdar (IV.Üsküdar Sempozyumu 2006)
- 5-İstanbul'da İlk Modern Aydınlatılan Mekan: Dolmabahçe Sarayı ve Dolmabahçe Gazhanesi (TBMM 150.yılında Dolmabahçe Sarayı Uluslararası Sempozyumu 2006)
- 6-Dünya'da ve Türkiye'de Doğalgazın Tarihi Gelişimi:Doğalgaz Sektörünün Osmanlı Dönemi Mevzuat ve Yönetmeliklerinden Etkilendiği Alanlar (İNGAS2007 Sempozyum Bildirisi)
- 7-Türkiye'de Modern Aydınlatmanın Başlangıcı ve Aydınlatma Tarihimize Genel Bir Bakış (1853-1930) (EMO IV. Ulusal Aydınlatma Sempozyumu İzmir Aralık 2007)
- 8-Türkiye'de ilk Gaz Yönetmesi: DOLMABAĞÇE GAZHANESİ 07 haziran 1856 -15 ağustos

1960 (GAZBÝR 2007)

9-Çağdaş Kent Olgusu Olarak İstanbul'da İlk Aydınlatma Çalışmaları,(Tek Der
Dergisi2007)

10-Osmanlı Devleti'nin ve İstanbul'un Gaz İle Tanınması (GAZBÝR 2007)